

ZENTAI ZSOLT

Szent Gellért a jó lelkipásztor ismérveiről

Mondanivalómat Jézus szavaival kezdem:

„Én vagyok a jó pásztor, ismerem enyéimet, és enyéim is ismernek engem, és én ismerem az Atyát. Életemet adom a juhaimért...” (Jn. 10, 14–17)

...írja az Újszövetség Jézusról, a jó pásztorról, aki egyházat alapított itt a Földön. Ő volt a Pásztor, ami nem jelentette azt, hogy utána nem voltak juhaikat terelő emberek, az apostolok, majd később a püspökök, papok, mind-mind ezt a tisztséget töltik be. De olyan pásztor, mint Jézus, az Isten fia, csak egy volt. Az Egyház történetében tudunk jó és kevésbé jó szolgálókról. A X. század alkonyán született egy gyermek, aki később ugyancsak pásztor lett, méghozzá jó pásztor, olyannyira, hogy halála után a szentek közé sorolták. 1015 körül érkezett hazánkba Gellért, aki egy új időszámítást jelentett mind maga, mind a frissen alakult magyar állam számára.

A király is bizalmasává fogadta, elég ha csak arra gondolunk, hogy Imre fiát az ő nevelésére bízta, aki olyan utasításokat kapott tőle, melyek méltán maradandó értékűek, mind az állam, mind a keresztény szemlélet számára. (Az Intelmekben olvasható például a *vendégekkel* [idegenekkel] kapcsolatos utalás, amelyben a jámbor egyházi önmagára is célozhatott; vagy gondolata „gyenge és törékeny egynyelvű és egyerkölcsű országról”¹.) Ez a tanácsa az államnak. Ha megnézzük, a keresztény tanoknak is megfelel az idegenek védelme, amely az egyetemes keresztény gondolatban gyökerezik.

Egyházi személyként legfontosabbnak az egyház széleskörű kiépítését tartotta, ezért éjt nappallá téve fáradozott. A Csanádi egyházmegye első püspökeként, az összes alapítással járó nehézség rá hárult. Ki kellett alakítania a papi hierarchiát. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, szükség volt papokra is. A jelentkezők közül maga Gellért választotta ki a megfelelőket. A jelentkező fiataloknak, hogy majdan *papok* lehesse-

---

¹ Új Ember, 1996. augusztus

nek, iskolára is szükségük volt. Gellért iskolát alapított e célból. Később azonban a fiatalokból újoncok, majd papok lettek, akiknek szükségük volt templomra, ahol lelkipásztori feladataikat el tudják látni. Gellért ennek is eleget tett, templomhelyeket szentelt, ahol idővel templomok épültek fel.

De a jó lelkipásztor ismérvei nem merülnek ki az intézményi gazdagításban, ennél sokkal nemesebb cél vezette Gellértet, ez pedig a szellemi épülés a keresztények számára. Erről tanúskodnak a róla készült feljegyzések, melyek szerint: Gellért korának jeles tudósa és írója volt.

Gondolatai igen szerteágazóak, sokoldalúak. Példa erre a csillagászati jártassága. Asztrológiai tudását felhasználja, hogy leírja a jó egyházfiak Istennek tetsző szolgálatát a csillagok segítségével: „Az Orion olyan..., mint aki a szent tanokban járatos, és az lázadókkal szemben Isten igéjével van felfegyverkezve” – ez tehát a teológus. „A Szírriusz, amelyet kutyacsillagnak neveznek... azt az embert jelképezi az egyházban, aki élőszóval töri meg az eretnekek veszett dühét és a hét testamentum felhasználásával oly heves szent ugatást bocsát ki száján, hogy attól a köröskörül leleselkedő farkasok elhagyják a jámbor káromokat, és az erdők belsejébe menekülnek.” – hitszónok. „Az üstökös csillag... a harcost jelképezi az egyházban, aki az igazságért senki emberfiától nem fél, hanem szüntelenül ontva Isten tüzes igéit, teljes gyötrelmet és kárhozatot jövendől Isten ellenségeire...” „A Vesperus csillag, amely felkeltekor Hajnalcsillag, nyugtával pedig Esthajnalcsillag, minden olyan embert jelképezhet, akire rá van bízva a Megváltó népe, aki Isten szolgálatára felsejkenve fénylő példát mutat.”²

Az Esthajnalcsillagról számtalan asszociáció jut eszünkbe. Gellértet is egy fény vezérelte (Jézus fényessége). De Gellért is egy nagy fényes csillag volt a korában, amely utat mutatott életével, cselekedeteivel. Célja az volt, hogy embertársaival megismertesse a katolikus vallást, hogy ezáltal üdvözülhessenek, hogy az örök életet magukénak tudhassák. „Ámbár megvallom, – írja Gellért – szerfelett félek attól, hogy a

² *Deliberatio* VI. könyv 86 v.

legbölcsebb Szentírás-magyarázó... előtt elmélkedjek, kiváltképp mivel nem vagyok az írói ékesszólás embere.”³

Igen szerény kijelentés önmagáról, annak ellenére, hogy a fiatal magyar egyház legjobban képzett tagja volt. De állítása nem álszerénység, ha mellé állítjuk életének példáit. Szavai eltörpülnek tettei mellett. Tettel élni valakinek a hitét nagyobb dolog, mint szavakkal. Gelért írta: „A hit nem keresi az ékesszólás dagályosságát, hanem a lélek erejét.”⁴

Bírálja is azokat a szónokokat, akik nem a hittitok erejének fürkészésén fáradoznak, hanem csak a szépszerűség, áradozás szépségét keresik. Mint jó pásztor, a hit térítését nem csak egyoldalúan látja.

„Nemcsak az »egyház mellett« lévőkért, hanem az eltávozottakért is fáradozni kell, mégpedig az erények tanításával...”⁵

Érdekes egy gondolata, amelyet nem az apostolokról, egyházatyákról írt, és amely az evangélium melletti kitartás nehézségeit tükrözi: „az egyházatyák, akiknek hatalmuk van a lelki gonoszság felett, akik az eretnekeket kiűzik Krisztus egyházából, elviselnek minden balsorsot, keresztre feszítést, börtönt, nem félnek semmiféle megtorlástól.”⁶

Érdeklődési köre szerteágazó, elmélkedett a hit és a tudás, a Szentírás és a pogány irodalom kérdései felett is. Ötvöződött benne a nagy emberek tulajdonsága: az értelmi alázatosság és a hit diadalába vetett tántoríthatatlan bizalom. Mélyen hitt Istenben, akinek életét szentelte, és akiért feláldozta magát. Temperamentumos déli révén hangot adott nemtetszéseinek, legyen az akár a klérus valamelyik tagja. „Ó gyalázat! A mi látóink nem kinn kiáltanak, hanem magukban morgolódnak, parancs és megkérdezés nélkül pisszenni sem mernek, nehogy megsértsék a királyi füleket. Azt mondják: Hogyan mondhatunk a királynak nemtetsző dolgokat? Haragra gyullad, dühre gerjed, és mi hallassuk szavainkat? Inkább színlelt kacajra fakadnak, semmint, hogy Isten hatalmas igéjét hirdessék. Ezt pedig azért cselekszik, hogy egy-

---

³ *Deliberatio* VI. könyv 131 v.

⁴ *Deliberatio* VI. könyv 131 v 329. p.

⁵ *Deliberatio* V. könyv 71 v 285.

⁶ *Deliberatio* IV. könyv 44 v.

részt rokonaikat ne függesszék fel a rájuk ruházott hivatalokból, másrészt őket magukat ne fosszák meg főpapi palástjuktól.”⁷

Az igazságnak, valahányszor tőle függött, érvényt szerzett. A gonoszsággal szemben szigorú, sőt kérlelhetetlen volt. Nyíltsága szókimondásának bátorsága Az Isten szeretetében gyökerezett. „Az Úr az én örökségem és kelyhem része.” (A kehely a Bibliában a sorsot jelképezi.) Azaz: „Ő szenvedett érettem, én is szenvedni fogok érte, hogy ugyanazon az úton, amelyen előttem haladt, én is kövessem őt a mennybe.”⁸

Orseolo Péter második uralkodását kegyetlenkedés hatotta át, aminek egyenes következménye lett az 1046-os lázadás. Új uralkodót kívántak, ezért Oroszországból visszahívták Vászoly két fiát, Endrét és Leventét. Mihelyt a hercegek az ország területére léptek, a tömeg tántoríthatatlanul kérte, hogy engedjék a népet pogány hit szerint élni, és hogy az ez elé akadályt gördítő püspököket, papokat megölhessék, templomaikat lerombolhassák. A hercegek kénytelenek voltak engedni, egyébként a tömeg nem harcolt volna Péter ellen. A főpapok Fehérváron tartózkodtak, és abban egyeztek meg, hogy követséget küldenek a hercegekhez – akiket egyébként támogattak. A követség élén Gellért állt. Szeptember 24-én reggel misét mondott még, ahol – a legenda szerint – megjósolta vértanúságát. (Mit is írt János evangélista: „Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja juhaiért.” (Jn. 10, 11, 12)

Vaták észrevéve a főpapokból álló követséget, előbb megdobálták kövekkel, majd nekiestek szekérének és földöntötték. Gellért kifordulva egyre *imádkozott* (!!!) *kínzó*ért. (Hangsúlyozom, imádkozott kínzóért.) Midőn imádkozásában lelkileg fölemelkedve térdre ereszkedett, lándzsával mellbeszúrták és fejét a Dunapart egy szikladarabján összezúzták. A hegyet, melynek lábánál vértanúságot szenvedett, később Szent Gellért-hegynek nevezték el.

⁷ *Deliberatio* IV. könyv 15 v

⁸ *Deliberatio* V. könyv 65 v 261. p.

Életét úgy fejezte be, ahogy élt. Még ekkor is bántóiért imádkozott. Halkan, alázatosan, a tűrést feláldozva távozott a világból.

Végül a 23. zsoltárt idézve fejezem be előadásomat: „Az Úr az én pásztorom, nem szenvedek hiányt, zöldellő réteken legeltet. A nyugalom vizéhez terel és felüdíti lelkemet. Az igaz után vezérel, nevéhez híven. Ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te velem vagy. Botod, pásztorbotod biztonságot ad. Számomra asztalt terítettél, ellenségeimnek szeme láttára. Fejemet megkented olajjal, s a poharam színültig töltötted. Kegyelmed és jóságod vezet életemnek minden napján, s az Úr házában láthatom örök időken át.”⁹

---

⁹ Zsolt. 23.